

Hanna Thoresen

Hva om alle stemte?

En kvantitativ analyse av effektene av full
valgdeltakelse

Bacheloroppgave i Statsvitenskap

Veileder: Henning Finseraas

Mai 2020

Hva om alle stemte?

En kvantitativ analyse av effektene av full valgdeltakelse

Hanna Thoresen

POL2900 Bacheloroppgave i statsvitenskap

Politisk adferd og politisk kommunikasjon

Veileder: Henning Finseraas

NTNU våren 2020

Sammendrag

Denne bacheloroppgaven handler om betydningen av valgdeltakelse. Hensikten med oppgaven er å finne ut om full valgdeltakelse ville hatt effekter på norsk politikk. Oppgaven bruker kvantitativ forskningsmetode, og gjennomfører t-tester på data fra European Social Survey runde 1 til 8, for å studere ulike variablers betydning på stemmegivning.

Det konkluderes med liten sannsynlighet for store politiske omveltninger som resultat av full valgdeltakelse i Norge. Dette skyldes trolig at valgdeltakelsen i utgangspunktet er nokså høy, og derfor vil være relativt representativ for befolkningen. Dette til tross for at hjemmesitterne skiller seg fra de som stemmer på sosioøkonomiske faktorer, og når det kommer til holdninger og verdier.

Innhold

Sammendrag	2
1.0. Innledning	5
2.0. Valgdeltakelse	5
2.1. Samfunnsforklaringer på valgdeltakelse	6
2.2. Individforklaringer på stemmegivning	7
2.3. Hvem ville vært tjent med at alle stemmeberettigede stemte?	9
3.0. Valgdeltakelse i Norge.....	10
3.1. Hvem er den norske velgeren?	10
3.2. Holdninger hos den norske befolkningen.....	12
4.0. Metode	13
4.1. Sosioøkonomiske variabler.....	14
4.1.1. Valgdeltakelse	14
4.1.2. Alder.....	14
4.1.3. Utdanning	14
4.1.4. Inntekt.....	14
4.1.5. Kjønn.....	15
4.1.6. Innvandring	15
4.2. Holdningsvariablene	16
4.2.1. Plassering på venstre-høyre-skalaen.....	16
4.2.2. Holdning til inntektsfordeling	16
4.2.3. Holdning til miljø	16
4.2.4. Syn på homofili	16
4.2.5. Holdning til innvandring	16

4.2.6. Syn på konsekvenser av innvandring	17
5.0. Analyse	19
5.1. De sosioøkonomiske variablene	19
5.2. Holdningsvariablene	21
6.0. Konklusjon.....	23
Litteraturliste.....	25
Vedlegg	29
Vedlegg 1: Korrelasjonsanalyse og Cronbachs alfa for holdning til innvandring indeksen	29
Vedlegg 2: Korrelasjonsanalyse og Cronbachs alfa for syn på konsekvenser av innvandring indeksen.....	29

1.0. Innledning

Norge er et land med relativ høy valgdeltakelse, men det er allikevel grupper som stemmer i mindre grad. Derfor ble det ved valgene i 2015 og 2017 gjennomført eksperimenter, for å forsøke å øke valgdeltakelsen. Disse eksperimentene gikk i hovedsak ut på at det ble sendt ut sms med påminnelse, og oppfordring om å stemme. Dette viste seg å ha en viss suksess, og det var høyere deltagelse hos dem som fikk sms enn i kontrollgruppen (Bergh, Christensen & Matland, 2018, s. 5-7). Hva om en slik form for mobilisering hadde ført til at alle stemmeberettigede benyttet seg av stemmeretten sin, og ville det skapt endringer i det politiske landskapet? I denne oppgaven skal jeg se på om full valgdeltakelse ville hatt noen effekter på den norske politikken. For å kunne svare på dette skal jeg starte med å se på generelle tendenser ved valgdeltakelse, og forklaringer på både samfunns- og individnivå. Jeg skal også se nærmere på noen teorier om hvem som vil være tjent med økt valgdeltakelse. Videre skal jeg ta for meg situasjonen i Norge, nordmenns holdninger, og kjennetegn på både norske velgere og hjemmesittere. Deretter skal jeg ved bruk av t-tester prøve å finne svar på spørsmålet for oppgaven, ved å se på likheter og forskjeller mellom de som stemmer og hjemmesitterene.

2.0. Valgdeltakelse

Demokrati betyr folkestyre, og gjennom deltagelse gis politiske beslutninger legitimitet. Valgdeltakelse blir derfor ofte sett på som en indikator på hvor velfungerende et demokrati er (Bengtsson, 2008, s. 42-45), og det er gjennom den gitte legitimiteten man kan se om selve systemet er stabilt og bærekraftig (Thomassen, 2007, s. 418-419). Befolkningens deltagelse ved valg er derfor noe som er svært viktig for det politiske samfunnet. Blant annet påpeker Ødegård og Aars (2011) at folkestyrets eksistens avhenger av engasjement og input fra folket. For mange borgere er stemmegivning det eneste de gjør for å faktisk påvirke samfunnet politisk. Stemmegivning kan derfor sies å være den mest grunnleggende formen for politisk deltagelse i dagens samfunn (s. 14-15). Det å stemme har utviklet seg til en norm i samfunnet, og i dagens demokratier legges det opp til, og forventes det, at befolkningen skal delta politisk. Til tross for at mange mener at alle i befolkningen burde delta under valg, ser vi at dette ikke er tilfellet. Blant annet viser forskning at misnøye med systemet kan føre til at man blir hjemme ved valg. Det er flere som er skeptiske til for raske endringer i valgdeltakelsen, for man har sett at store hopp i valgdeltakelsen i perioder med krise kan bety at tidligere uengasjerte borgere bestemmer seg for å stemme på ekstreme partier, slik som blant annet

skjedde under andre verdenskrig (Bengtsson, 2008, s. 72-74). Til slutt er det verdt å nevne at demokratier ikke er statiske, noe som gjennom historien har gjort at det har blitt gitt stemmerett til flere grupper, slik som: kvinner, innvandrere og ungdom. Avgjørelser om å inkludere nye grupper begrunnes med at man ønsker å styrke demokratiet, fordi velgergruppen ved disse inklusjonene representerer en større del av befolkningen (Ødegård & Aars, 2011, s. 18-19).

2.1. Samfunnsforklaringer på valgdeltakelse

Stemmegivning er en enkel politisk aktivitet, og den aktiviteten som krever minst innsats og kompetanse av enkeltpersoner. Allikevel kreves det visse grunnleggende ferdigheter slik som det å kunne lese og skrive, dette vil derfor være faktorer av stor betydning for lands nivå av valgdeltakelse (Bengtsson, 2008, s. 90). Når det kommer til valgdeltakelse ser vi at denne ikke er jevnt fordelt, og at det finnes systematiske forskjeller mellom ulike grupper i samfunnet. Dette delkapittelet skal ta for seg flere ulike samfunnsforklaringer som kan ha betydning for valgdeltakelse.

Blais og Dobrzynska (1998) finner at både sosioøkonomiske og institusjonelle faktorer har betydning for valgdeltakelse, og dette er funn som støtter opp under tidligere forskning. Lands økonomiske situasjon og utvikling, grad av analfabetisme, og størrelsen på populasjonen er alle elementer som spiller inn på valgdeltakelsen (s. 251-252). Stemmerettsalderen forventes også å ha en effekt, og her er tanken at lav stemmerettsalder fører til lavere valgdeltakelse. Franklin argumenterer blant annet for at det å flytte stemmerettsalderen fra 21 år til 18 år, som mange vestlige demokratier har gjort, har hatt en negativ effekt på valgdeltakelsen. Mange 18 åringer befinner seg i en ustabil livsfase fordi de flytter hjemmefra og skal etablere nye nettverk, noe som fører til at de ikke vil stemme ved sitt første valg. Grunnen til at dette er negativt for valgdeltakelsen er at stemming i stor grad er en vanesak, og det er enklere å etablere en god vane enn det er å endre på en dårlig vane (Ødegård & Aars, 2011, s. 60-61).

Selve valgsystemet er også av betydning, der proporsjonale systemer har større deltakelse. Dette har å gjøre med at de har flere partier som fører til flere valgalternativer, og de har mer konkurranse som gir flere partier en realistisk mulighet til å vinne et sete. For mange partier vil igjen føre til lavere deltakelse da det gjør situasjonen mer kompleks, og det kan virke overveldende for velgerne å forholde seg til (Blais & Dobrzynska, 1998, s. 244-245).

I land med stemmeplikt er valgdeltakelsen naturlig nok høyere, men for at stemmeplikten skal ha en effekt på valgdeltakelsen må det også være en form for sanksjoner som befolkningen

vet at opprettholdes. Viktigere valg har høyere valgdeltakelse, og derfor har valg på nasjonalt nivå høyere deltakelse enn valg på lokale nivåer. En annen grunnleggende tanke når det kommer til valgdeltakelse er at alle tiltak som gjør det enklere for individer å stemme er med på å øke deltakelsen, men det er usikkert hvor stor effekten av slike tiltak er (Blais, 2007, s. 625-627). Lijphart (1997) argumenterer for slike tiltak og mener at en kombinasjon av velgervennlige registreringsregler, sjeldne valg, valg lagt til helger, og det å avholde mindre framtrede valg samtidig som de viktige, vil være positivt for valgdeltakelsen. Han trekker også fram at det som helt klart vil ha mest effekt, og maksimere deltakelsen, er innføringen av stemmeplikt (s. 1).

Det har vært en nedgang i valgdeltakelsen i flere industrielle demokratier, men landenes institusjoner har stått stabilt (Gray & Cua, 2000, s. 1091-1092). Det finnes flere mulige forklaringer på denne nedgangen. En forklaring kan ligge i at det har blitt mindre klasseskille, og at det er færre som identifiserer seg med arbeiderklassen. Historisk sett har det vært sterke bånd mellom arbeiderpartier og fagforeninger, og dette har vært grupper som har stått sterkt i arbeidet med å mobilisere velgere. Svekkelsen av disse har hatt betydning for den generelle valgdeltakelsen, fordi det er bevist at organisert og systematisk mobilisering av velgere har en effekt på valgdeltakelsen (Gray & Cua, 2000, s. 1114-1115). En annen forklaring som gis på nedgangen i valgdeltakelse er effektene av et generasjonsskifte. Nye generasjoner som har andre bekymringer, utfordringer og tanker vil ha andre politiske preferanser enn den forrige. Dette vil være av langsiktig betydning for valgdeltakelse, for om man først mister de unge velgerne vil man risikere å miste en hel generasjon (Ødegård & Aars, 2011, s. 60).

2.2. Individforklaringer på stemmegivning

Det er også mange individforklaringer på valgdeltakelse, og dette delkapittelet skal ta for seg flere av disse. I artikkelen *An Economic Theory of Political Action in a Democracy* legger Downs fram tanker som er grunnleggende for rational choice forklaringer. Han argumenterer for at det ikke vil være rasjonelt for enkeltindivider å stemme. Rasjonelle velgere samler inn informasjon, sammenligner og rangerer alternativene, for å komme fram til hva som vil være det beste valget for dem. Kostnaden av å skulle ta velinformerte valg kombinert med viten om at ens stemme trolig ikke vil være avgjørende, gjør at kostnaden er større enn hva nytteverdien for enkeltindividet vil være. Allikevel er det slik at flertallet i demokratier benytter seg av stemmeretten sin, og dette forklarer Downs med at man ser det som sin plikt å bidra og gjøre sin del for samfunnet gjennom stemmegivning (Downs, 1957, s. 138-147).

Det finnes flere forklaringer på hvorfor personer ikke benytter seg av stemmeretten sin, disse forklaringene kan være både politiske og apolitiske. Apolitiske grunner vil være praktiske ting slik som: at man er syk på selve valgdagen, at man er på ferie eller at man rett og slett har glemt det (Evans, 2004, s. 147). Brady, Verba og Schlozman (1995) trekker fram at forklaringene på hvorfor noen ikke deltar politisk er: “because they can't, because they don't want to, or because nobody asked” (s. 271). I det at de ikke kan, ligger mangel på ressurser som tid, penger og kunnskap. Det at de ikke vil, handler om at de ikke interesserer seg for politikk, eller mener at deres deltakelse ikke vil utgjøre noen forskjell. At ingen har spurt dem betyr at de ikke har blitt mobilisert eller forsøkt mobilisert (Brady et al., 1995, s. 271).

Flere faktorer som har betydning for stemmegivning er: kjønn, religion, sosial klasse og tilhørighet til ideologiske grupper (Evans, 2004, s. 6). I takt med økning i sosioøkonomiske faktorer som utdanning og inntekt øker sannsynligheten for å delta i valg (Bengtsson, 2008, s. 103-105). Det er flere teorier som ønsker å forklare denne sammenhengen. Høyere utdanning øker sjansen for at man blir mobilisert, samtidig som man er blitt mer egnet for å delta i den politiske diskusjonen gjennom økt kunnskap. I tillegg er det også sannsynlig at personer med utdanning har blitt sosialisert, og opplært til at det er en samfunnsplikt å stemme (Evans, 2004, s. 154).

I tillegg til faktorene som er nevnt over, har alder sammenheng med valgdeltakelsen. Når det kommer til alder så ser vi at dette går i en bue. Valgdeltakelsen er relativt høy blant 18 åringer, mens lav hos de som er 19 og tidlig i 20 årene. Valgdeltakelsen når sitt høyeste punkt rundt 40 år, før den faller igjen fra 80 år. Det at valgdeltakelsen er lavere blant de eldste i befolkningen skyldes trolig sviktende helse, mindre sosiale nettverk og mindre tilknytning til arbeidslivet (Bergh, 2015, s. 186-187). I løpet av livet forandrer man seg og kommer inn i nye livsfaser. En person med barn og egen bolig vil bli mer påvirket av politiske beslutninger, enn personer som ikke har noen av delene. Sannsynligheten for at man benytter seg av stemmeretten sin øker i takt med alderen og hvor etablert man er. Hvilken livsfase man er i vil derfor være av betydning når det kommer til stemmegivning (Ødegård & Aars, 2011, s. 60-61). I tillegg til dette ser man at personer som er gift i større grad stemmer. Dette er ikke et overaskende funn, fordi ekteskap gir uttrykk for et etablert liv. Personer som er medlemmer av partier, fagforeninger og organisasjoner stemmer i større grad enn de som ikke er det. Dette er forventet da vi vet at politisk interesserte i stor grad benytter seg av stemmeretten sin, og er med i nettverk som prioriterer denne typen verdier (Evans, 2004, s. 154-155).

2.3. Hvem ville vært tjent med at alle stemmeberettigede stemte?

Det har lenge vært en dominerende tanke at det vil være positivt for venstresiden om alle benyttet seg av stemmeretten sin. Partier på venstresiden går til valg på å bekjempe arbeidsledighet, mer omfordeling av inntekt, en mer generøs velferdsstat og generelt større offentlige utgifter (Pacek & Radcliff, 1995, s. 143). Pacek og Radcliff (1995) er noen av dem som argumenterer for at høy valgdeltakelse vil ha positive konsekvenser for venstresiden i politikken. De peker på at personer med lav sosioøkonomisk status er venstresidens naturlige velgere, og de som vil være tjent med å stemme på denne typen partier. Personer med lav sosioøkonomisk status stemmer mer sporadisk, og utgjør den største andelen av hjemmesitterne. Derfor er det tenkelig at det vil ha betydning for det politiske landskapet om alle disse benyttet seg av stemmeretten sin. De trekker også fram at i land der klasse spiller en stor rolle i samfunnet, vil høyere valgdeltakelse være fordelaktig for venstresiden. Både de med lav sosioøkonomisk status og arbeiderklassen utgjør en sentral del av venstresidens velgere, og om partiene på denne siden klarer å mobilisere sin valgkrets vil dette kunne ha stor betydning for deres oppslutning (s. 137-142).

I artikkelen *Unequal Participation: Democracy's Unresolved Dilemma* trekker Lijphart (1997) fram at det er en systematisk skjevhet i den politiske deltakelsen, og denne ujevnheten er fordelaktig for de mer privilegerte med høy sosioøkonomisk status. Hovedfokusert hans ligger på USA der denne ujevnheten er svært tydelig og sosiale klasser fremdeles står sterkt. Lijphart argumenterer for at tidligere forskning som viser at hjemmesittere er noe mer liberale på spørsmål om økonomisk fordeling, men ikke nok til at det trolig ville ført til politiske endringer, ikke tar høyde for at disse personene trolig ville endret mening om de skulle blitt politisk mobilisert. Hjemmesitterne har ikke tatt stilling til politiske spørsmål, men om de hadde gjort det mener Lijphart at de ville gitt uttrykk for andre preferanser enn de som stemmer. Han argumenterer også for at hjemmesitterne som tilhører arbeiderklassen ikke har utviklet en klassebevissthet. Tilstedeværelsen av en slik bevissthet er noe som ville påvirket deres eventuelle stemme i en retning som hadde vært positivt for venstresiden (s.1-4).

Highton og Wolfinger (2001) svarer på noen av Lijpharts påstander i *The Political Implications of Higher Turnout*. De har også sett på amerikanske velgere, og finner få tegn som tyder på at hjemmesitterne har en underutviklet klassebevissthet. Deres funn støtter derimot oppunder Lijpharts argumenter om at hjemmesitterne ikke har blitt politisk mobilisert. De har mindre meninger om politiske saker, identifiser seg i mindre grad med partier og uttrykker mindre ideologiske preferanser enn de som stemmer, men disse funnene

er kun trivielle (s.188). De finner at hjemmesitterene er en mangfoldig gruppe, uten noen universelle politiske karakteristikk. De har sett nærmere på de enkelte gruppene som utgjør de største andelene av hjemmesitterne; unge, de som flytter ofte, personer uten videregående utdanning, minoriteter og fattige. Det er kun når man slår sammen alle disse gruppene at man finner et flertall av liberale meninger. Derfor ville det kun blitt moderate endringer om alle benyttet seg av stemmeretten sin. Dette betyr at hjemmesitterne i USA er like representative for samfunnet som det velgerne er (Highton & Wolfinger, 2001, s. 191-192).

3.0. Valgdeltakelse i Norge

Valgdeltakelsen i Norge er lavere i dag enn det den var fram til 1980-tallet hvor den lå på over 80 %, og den har heller ikke ligget over det nivået siden. Fra 1990-tallet har den norske deltakelsen stabilisert seg, og ved stortingsvalget i 2017 var valgdeltakelsen på 78,2 % (Kleven, 2019b). I Norge ser man også de samme trendene som internasjonalt med at det er høyere deltakelse i stortingsvalgene, enn hva det er ved lokalvalgene. Det er også en større andel personer som har stemmerett ved lokalvalgene enn ved stortingsvalg. I stortingsvalg har alle norske statsborgere over 18 år (eller som fyller 18 år i valgåret) stemmerett. Ved lokalvalg har utenlandske statsborgere som har bodd i Norge i 3 år og nordiske statsborgere bosatt i Norge, også stemmerett (Kleven, 2019a).

3.1. Hvem er den norske velgeren?

I Norge finner man i likhet med internasjonalt at personer med høy sosioøkonomisk status i større grad benytter seg av stemmeretten sin (Bergh, 2015, s. 188). Når det gjelder alder, har dagens ungdom høyere valgdeltakelse enn hva ungdom på 1990 og tidlig 2000-tallet hadde. Bergh (2015) finner at det var en økning i valgdeltakelsen hos førstegangsvelgere og unge fra 2009 til 2013. I denne gruppen er det særlig blant unge kvinner at det har vært en mobilisering, som har ført til en økning i valgdeltakelsen og innenfor andre former for politisk aktivitet (s. 183-193). Fremdeles er det slik at de som er eldre har høyere valgdeltakelse, og er de som deltar i flest valg uavhengig av både utdanning og kjønn (Kleven, 2019a). Blant de eldste i befolkningen er valgdeltakelsen høyere hos menn enn hos kvinner. Dette kan henge sammen med flere faktorer, slik som at det blant de eldste kvinnene er færre som har vært yrkesaktive. Dagens samfunn er i stor grad preget av likestilling, og yngre generasjoner er sosialisert med tanker om likestilling, der det er en selvfølgelighet at kvinner skal være med i politikken, og være politiske aktive på lik linje med menn (Kleven, 2019b). Om man ser på

kjønn i dagens Norge finner man at kvinner stemmer i en litt større grad enn menn (Bergh, 2015, s. 185).

Det har vært en utvikling når det kommer til den norske velgeren, og man ser at klassetilhørighet har fått mindre betydning for om man stemmer mot venstre eller høyre (Aardal, Bergh & Karlsen, 2015, s. 248). Selv om klasse ikke har en like stor betydning og rolle i dagens samfunn, ser vi at yrke har betydning når det kommer til stemmegivning. Yrkesaktive stemmer i større grad enn de uten jobb, eller de som går på trygd og som derfor har mindre tilknytning til arbeidslivet. Valgdeltakelsen øker som nevnt i takt med utdanning, og valgdeltakelsen vil derfor være høyere i yrker som krever høgskole eller universitetsutdanning (Kleven, 2019b).

I Norge er det regionale forskjeller når det kommer til valgdeltakelse, og personer som bor i de nordligste fylkene har lavere valgdeltakelse enn resten av befolkningen. Også når man ser på innvandrere finner man at det er tydelige forskjeller mellom disse og resten av befolkningen. Valgdeltakelsen er lavere blant innvandrere, og 23 % av innvandrerne stemte ikke ved noen av de fire siste valgene (Bergh & Christensen, 2019, s. 224-226). Det tar tid å sette seg inn i en annen kultur, og det er derfor tenkelig at personer som har bodd lenger i Norge er mer tilbøyelige til å delta i valg. På den andre siden kan man tenke at personer som nylig har kommet til landet har mer entusiasme. I dag vil de også kunne ha et større nettverk, siden det kanskje allerede finnes flere innvandrere fra samme land her. Ved lokalvalget i 2015 fant man at valgdeltakelsen var høyere hos de som hadde vært i Norge i over 30 år. Når det kommer til stemmegivning blant innvandrere er det variasjon ut ifra hvilket land man kommer fra. I likhet med resten av befolkningen så øker også valgdeltakelsen blant innvandrere i takt med utdanningsnivået. Sammenligner man norskfødte med innvandrerforeldre med sine jevnaldrende ser man at valgdeltakelsen er lavere. Flertallet som befinner seg i denne gruppen er unge, og det er derfor tenkelig at denne kan stige etterhvert som disse blir eldre, og går inn i nye livsfaser (Kleven, 2017).

En tendens blant norske velgere som har blitt tydeligere de siste årene, er at de bestemmer seg senere for hvilket parti de skal stemme på. Ved forrige stortingsvalg bestemte over halvparten seg underveis i valgkampen. Forklaringer på dette kan være at båndet mellom velgere og partier har blitt svakere, og at dagens velgere er kritiske når det kommer til hvilket parti som skal få deres stemme. Tendensen med at man bestemmer seg senere er en utvikling man også har sett i andre etablerte demokratier (Haugsgjerd, Karlsen & Aalberg, 2019, s. 83). Om det er slik at de mulige regjeringsalternativene er uklare for velgerne underveis i valgkampen synker

valgdeltakelsen, fordi det ikke vil være klart for velgeren hva han eller hun faktisk stemmer på (Kleven, 2019a).

Noe annet man ser ved de norske velgerne er at det er en del velgervandring, der man bytter parti mellom valgene. Bergh og Aardal (2019b) har sett på velgervandringer mellom stortingsvalgene i 2013 og 2017, og de finner at velgervandring i størst grad foregår mellom partier som ligger nært hverandre ideologisk (s. 16-24). Ved å se på statistikker finner man også at det er mange som ikke stemmer ved alle valgene. Blant annet stemte ikke hver tiende stemmeberettiget ved noen valg på 2010-tallet (Kleven, 2019a). Det at ikke alle benytter seg av stemmeretten sin ved alle valg gjør at vi kan dele de stemmeberettigede inn i tre ulike grupper: vanevelgere, sporadiske velgere og permanente hjemmesitterene. I gruppen av permanente hjemmesittere er det flere menn enn kvinner, og det er også flere unge (Bergh & Christensen, 2019, s. 226).

Om det er noen grupper som aldri deltar ved valg vil ikke deres stemme bli representert i politikken, og partier vil ikke ha noe incentiv til å prioritere deres interesser. Derfor er det interessant å finne ut hva som kjennetegner de permanente hjemmesitterne, og om disse har ulike politiske orienteringer og preferanser enn resten av befolkningen. I en undersøkelse gjort av de fire siste valgene, der to av disse var stortingsvalg, finner man at det var 45,8 % av de som var stemmeberettigede ved alle valgene som stemte i alle, og at det var 9,8 % som satt hjemme i alle valgene. Det var mer vanlig å stemme ved stortingsvalget enn ved lokalvalgene, og dette vil si at de som er sporadiske velgere i stor grad stemmer ved stortingsvalg (Bergh & Christensen, 2019, s. 224-225).

3.2. Holdninger hos den norske befolkningen

Tendenser og faktorer som er avgjørende for valgdeltakelse i andre land har også betydning i Norge. Forhold som alder, kjønn, utdanning og inntekt har helt klart betydning for stemmegivning, men disse alene er ikke nok til å forklare velgeratferd. I tillegg til disse må man også se på holdninger og verdier for å skape et helhetlig bilde, fordi velgere er komplekse og sammensatte (Bergh & Aardal, 2019a, s. 237-246). I valgundersøkelsene har de samlet inn paneldata fra samme personer over flere valg for å se om deres holdninger har holdt seg stabile. De finner at når det kommer til grunnleggende politiske dimensjoner så holder holdningene seg ganske stabile og at de norske velgerne er konsistente (Aardal, Bergh & Haugsgjerd, 2019, s. 57-59).

Hvis man ser på utviklingen fra forrige stortingsvalg blir det tydelig at norske velgerne har blitt mindre kritiske til innvandring, mer sekulære og beveget seg mer mot venstresiden (Aardal et al., 2019, s. 65). Endringene fra stortingsvalget i 2013 viser også at nordmenn har blitt mer liberale i forhold til etiske og moralske spørsmål. De er mer positive til at homofile skal få adoptere, i synet på surrogati og når det kommer til spørsmål om aktiv dødshjelp (Aardal et al., 2019, s. 71-72). Nordmenn er mest samstemte i spørsmål om selvbestemt abort der de fleste er for dette. Det er i synet på den privat-offentlige dimensjonen, og på spørsmål om ulvebestanden burde reduseres, at de norske velgerne er mest delt (Aardal et al., 2019, s. 48-49).

Når det kommer til hvordan befolkningen stemmer ser vi at kvinner er mer tilbøyelige å stemme på partiene som befinner seg på venstresiden, mens menn er mer tilbøyelige til å stemme på partier på høyresiden. SV og Venstre er partier som gjør det svært godt blant velgere med høyere utdanning, mens både Senterpartiet og Frp har flere velgere med et lavere utdanningsnivå enn gjennomsnittet i befolkningen (Aardal et al., 2015, s. 255). Når det kommer til personer med innvandrebakgrunn ser man at disse ofte stemmer på partiene på venstresiden (Kleven, 2017). Velgerne på venstresiden er de som er mest positive til innvandring, mens velgerne lengst ut på høyresiden er de som er mest negative (Aardal et al., 2019, s. 60). På privat-offentlig dimensjonen, finner man høyresidens velgere mot privat, mens velgere på venstresiden befinner seg mot offentlig (Aardal et al., 2019, s.63). Når det kommer til yrke er det derfor ikke overraskende at velgere på høyresiden i større grad jobber innenfor privatsektor enn hva venstresidens velgere gjør. Produksjonsarbeiderne som har vært den tradisjonelle arbeiderklassen og tidligere den største delen av Arbeiderpartiets velgere, sprer seg utover hele det politiske landskapet. Det som i dag kanskje kan betegnes som den nye arbeiderklassen er servicearbeidere, og disse er overrepresentert både blant Ap og Frps velgere. Personer med lederstillinger er mer tilbøyelige til å stemme på Venstre eller Høyre (Aardal et al., 2015, s. 255-256).

4.0. Metode

Hvis de som ikke stemmer gir uttrykk for andre preferanser enn resten av befolkningen, kan dette innebære at valgresultat og politikken som politikerne fører hadde blitt annerledes om hele befolkningen stemte. Dersom de politiske preferansene er noenlunde de samme som hos resten av befolkningen, vil det ikke tyde på at det har effekt på det politiske landskapet med full valgdeltakelse. Dette vil bety at politikken er representativ for befolkningen selv om ikke

alle benytter seg av stemmeretten sin. Andelen av den norske befolkningen som stemmer er nokså høy, noe som vil bety at gruppen som ikke stemmer må uttrykke svært ulike preferanser hvis det skal være tenkelig at det vil ha effekt med full valgdeltakelse.

I dette kapittelet skal jeg gjennomgå variablene som jeg skal bruke for å se på forskjeller mellom de som stemmer og hjemmesitterne i Norge. Når det kommer til valgdeltakelse vet vi at sosioøkonomiske faktorer har effekt på stemmegivning, og derfor har jeg valgt å ta med: alder, utdanningsnivå, inntekt, kjønn og innvandring som variabler i min undersøkelse. Siden politikken i industrialiserte land har blitt mer individualisert argumenteres det for at gruppetilhørighet har fått mindre betydning for stemmegivning, mens personers holdninger og verdier i dag kan spille en mer avgjørende rolle for hva man stemmer (Piurko, Schwartz & Davidov, 2011, s. 546). Derfor har jeg også valgt å se på noen holdningsvariabler for å få et mest mulig helhetlig bilde av hvordan de norske velgerne og hjemmesitterne ser ut. De dataene jeg bruker i denne oppgaven er hentet fra European Social Survey (2018) runde 1 til 8, som vil si data fra 2002 til 2016.

4.1. Sosioøkonomiske variabler

4.1.1. Valgdeltakelse

Variabelen for valgdeltakelse er dummykodet slik at de som har stemt har fått verdien 1, og denne vil da sammenlignes med de som ikke har stemt (verdien 0). Det er denne som vil være den avhengige variabelen for mine undersøkelser.

4.1.2. Alder

Her har respondenten blitt bedt om å oppgi alderen sin. Alle som er under 18 år, og derfor ikke har stemmerett har blitt utelatt fra analysen.

4.1.3. Utdanning

På variabelen for utdanning har respondenten blitt bedt om å oppgi antall år med utdanning som han eller hun har fullført.

4.1.4. Inntekt

I European Social Survey har det blitt brukt to ulike inntektsvariabler gjennom årene, og den variabelen som jeg skal bruke i denne analysen er satt sammen av begge disse. Variabelen er blitt dummykodet slik at respondenter som er blant de 30 % rikeste av utvalget har fått verdien 1, og blitt definert som rike.

4.1.5. Kjønn

Denne variabelen er dummykodet slik at kvinne har fått verdien 1, og den sammenlignes med ikke-kvinne som har verdien 0, som vil bety mann.

4.1.6. Innvandring

En av de gruppene som er overrepresentert blant hjemmesitterne er innvandrere, og for å fange opp dette har jeg lagt til flere ulike variabler. Innvandrergruppen kan deles inn i nye innvandrere, og de som er førstegenerasjons nordmenn med utenlandske foreldre. Variablene som brukes for denne analysen er: om man er født i Norge, om man har en mor som er født i Norge og om ens far er født i Norge. Alle disse har ja og nei som svaralternativer, og jeg har derfor valgt å dummykode disse. For å få en variabel for at begge foreldrene er utenlandske har jeg valgt å sette sammen om man har norsk mor og om man har norsk far. Her får jeg en variabel som går fra 2 til 4, der 2 betyr at begge foreldrene er norske, 3 betyr at en av foreldrene er norsk og 4 betyr at begge foreldrene er utenlandske. Denne variabelen har jeg også valgt å dummykode, slik at variabelen utenlandske foreldre blir sammenlignet opp mot de to andre kategoriene.

Tabell 1: Deskriptiv tabell for avhengig variabel og sosioøkonomiske variabler

Dummyvariabler	N	Antall 0	Antall 1	Prosent 0	Prosent 1
Valgdeltakelse (stemt=1)	11942	1646	10296	13,78	86,22
Inntekt (rik=1)	12713	8942	3771	70,34	29,66
Kjønn (kvinne=1)	13248	6972	6276	52,63	47,37
Norsk (=1)	13223	1209	12014	9,14	90,86
Norsk far (=1)	13216	1382	11834	10,46	89,54
Norsk mor (=1)	13218	1363	11855	10,31	89,69
Utenlandske foreldre (=1)	13214	12150	1064	91,95	8,05
Sosioøkonomiske variabler	N	Min	Max	Gj.snitt	St.avvik
Alder	12719	18	104	47,3	17,31
Utdanning	13215	0	33	13,45	3,81

4.2. Holdningsvariablene

4.2.1. Plassering på venstre-høyre-skalaen

Respondenten har for denne variabelen blitt bedt om å plassere seg på en venstre-høyre-skala som går fra 0 til 10. Der 0 gir uttrykk for venstresiden og 10 gir uttrykk for høyresiden. Det var også mulig å svare at man ikke vet, og de som har svart dette har blitt utelatt fra variabelen.

4.2.2. Holdning til inntektsfordeling

For denne variabelen ble respondenten bedt om å ta stilling til påstanden: Regjeringen bør gjennomføre tiltak for å redusere inntektsforskjellene. Respondenten kunne velge mellom svaralternativene: 1=svært enig, 2=enig, 3=verken enig eller uenig, 4=uenig, 5=svært uenig og vet ikke. De som oppga at de ikke vet, har blitt utelatt fra variabelen.

4.2.3. Holdning til miljø

Respondenten skulle for denne variabelen ta stilling til hvor lik han/hun selv er, en person som er opptatt av å verne om miljøet. Svaralternativene var: 1=veldig lik meg, 2=lik meg, 3=noe lik meg, 4=litt lik meg, 5=ikke lik meg, 6=ikke lik meg i det hele tatt. Det var også mulig å svare at man ikke visste, og disse er utelatt fra variabelen.

4.2.4. Syn på homofili

For denne variabelen har respondenten blitt spurt om å ta stilling til påstanden: homofile og lesbiske bør ha friheten til å kunne leve som de selv ønsker. Respondenten kunne velge mellom alternativene: 1=svært enig, 2=enig, 3=verken enig eller uenig, 4=uenig, 5=svært uenig. Det var også mulig å svare at man ikke visste, og de som svarte dette har blitt utelatt fra variabelen.

4.2.5. Holdning til innvandring

Dette er en indeks satt sammen av tre ulike variabler, som alle tar for seg holdning til innvandring. Indeksen er satt sammen av tre spørsmål, der respondenten ble bedt om å velge mellom svaralternativene: 1=la mange bosette seg her, 2=la noen bosette seg her, 3=la enkelte bosette seg her, 4=ikke la noen bosette seg her og vet ikke. Spørsmålene respondentene skulle ta stilling til var: 1. I hvilken utstrekning synes du at Norge bør la folk med samme hudfarge eller etniske tilhørighet som de fleste i Norge, få bosette seg her? 2. Hva med folk med en annen hudfarge eller etnisk tilhørighet enn de fleste i Norge? 3. Hva med folk fra fattige land utenfor Europa? Jeg mener det vil gi teoretisk mening å sette sammen disse variablene, siden alle tar for seg holdning til innvandring. Spørsmålene er lagt opp likt, noe som vil si at

respondenten har like mange svaralternativer å velge mellom på alle. Ved å sette sammen disse variablene til en indeks vil man kunne få et mer dekkende inntrykk av nordmenns holdning til all type innvandring. Det er ønskelig å ha en korrelasjon med middelsstyrke som ligger over 0,3, når man skal sette sammen ulike variabler til en indeks (Ringdal, 2013, s. 359). I dette tilfellet er korrelasjonen godt innenfor dette. I tillegg til korrelasjon burde det være Cronbachs alfa verdier på over 0,7. Dette måler intern konsistens, og høye verdier her viser at det er en tilfredsstillende reliabilitet mellom variablene som settes sammen (Ringdal, 2013, s. 98). Også på dette punktet blir kravet oppfylt, og det vil derfor gi mening å sette disse variablene sammen til en indeks. I denne indeksen er de ulike variablene blitt lagt sammen, som betyr at verdiene nå går fra 3 til 12, og høye summer her vil bety at man er svært kritisk til innvandring.

4.2.6. Syn på konsekvenser av innvandring

Denne indeksen er satt sammen av tre variabler, som tar for seg respondentenes syn på ulike konsekvenser av innvandring. Respondenten er blitt bedt om å svare på spørsmålene ved å benytte seg av en skala som går fra 0 til 10. 0 gir uttrykk at innvandrere har en negativ virkning på problemstillingen, mens 10 gir uttrykk for at innvandrere påvirker problemstillingen på en positiv måte. Det var også mulig å svare at man ikke visste. De tre spørsmålene var: 1. Vil du si at det, alt i alt, er bra eller dårlig for den norske økonomien at folk kommer fra andre land for å bosette seg her? 2. Vil du si at norsk kultur stort sett blir undergravet eller beriket av folk som kommer fra andre land for å bosette seg her? 3. Er det blitt verre eller bedre å bo i Norge på grunn av at folk kommer fra andre land for å bosette seg her? Det å sette sammen disse variablene vil gi et mer helhetlig inntrykk av respondentens generelle syn på innvandrere. Sett fra et teoretisk perspektiv mener jeg at det vil gi mening å sette sammen variablene til en indeks. Korrelasjonen mellom de ulike variablene er over 0,3, og Cronbachs alfa ligger over 0,7, som vil si at kravene for å lage en indeks er oppfylt (Ringdal, 2013, s. 359, 98). Indeksen går nå fra 0 til 30, og lave summer på denne indeksen gir uttrykk for at man mener at innvandrere har en negativ påvirkning på samfunnet.

Tabell 2: Deskriptiv statistikk over holdningsvariablene

Holdningsvariabler	N	Min	Max	Gj.snitt	St.avvik
Plassering på venstre-høyre-skalaen	12934	0	10	5,32	2,09
Holdning til inntektsfordeling	13191	1	5	2,42	1,004
Holdning til miljø	12427	1	6	2,49	1,11
Syn på homofili	13196	1	5	1,89	0,95
Holdning til innvandring	13109	3	12	6,43	1,98
Syn på konsekvenser av innvandring	12956	0	30	16,71	5,42

5.0. Analyse

I dette kapitlet skal jeg gå gjennom resultatene fra t-testene. Tabellen viser gjennomsnittet for den gruppen som oppga at de stemte, og den gruppen som svarte at de ikke stemte. T-testene benyttes her for å teste om forskjellene mellom gruppene er statistisk signifikant (Ringdal, 2013, s. 388).

Tabell 3: T-tester

Variabler	Gjennomsnitt →stemt	Gjennomsnitt → ikke stemt	Gjennomsnitts forskjell	Ha:diff!=0 Signifikans
Alder	49,50	40,60	-8,89	0,000
Utdanning	13,72	12,51	-1,21	0,000
Inntekt (rik=1)	0,31	0,20	-0,10	0,000
Kjønn (kvinne=1)	0,47	0,48	0,014	0,282
Norsk	0,95	0,84	-0,117	0,000
Norsk far	0,95	0,81	-0,131	0,000
Norsk mor	0,94	0,82	-0,122	0,000
Utenlandske foreldre	0,03	0,15	0,121	0,000
Plassering på venstre- høyre-skalaen	5,34	5,31	-0,036	0,523
Holdning til inntektsfordeling	2,39	2,44	0,041	0,122
Holdning til miljø	2,47	2,59	0,120	0,0001
Syn på homofili	1,88	1,98	0,095	0,0002
Holdning til innvandring	6,45	6,70	0,245	0,000
Syn på konsekvenser av innvandring	16,88	15,29	-1,58	0,000

5.1. De sosioøkonomiske variablene

I denne delen skal jeg først gå gjennom resultatene for de sosioøkonomiske variablene. Før jeg basert på tidligere forskning skal se på hvilke effekter dette kan ha for den norske politikken. På den første variabelen, som er alder, ser man at de som har oppgitt at de har

stemt har en høyere gjennomsnittsalder, enn de som ikke har stemt. Et vanlig signifikansnivå å sette i samfunnsforskning er på 0,05 (Ringdal, 2013, s. 319). Det vil si at dette funnet er signifikant, og at alder er av betydning for stemmegivning. Eldre er mer tilbøyelige til å stemme enn hva yngre er. Utdanning viser seg også å ha betydning, og å være signifikant når det kommer til stemmegivning. De som har stemt har et høyere gjennomsnittlig antall år med utdanning. Gjennomsnittet hos de som stemte ligger på litt over 13 år, noe som tilsvarer litt mer enn videregående utdanning, mens hos hjemmesitterne ligger gjennomsnittet på litt under videregående nivå. Analysen viser også at de som her har blitt definert som rike er mer tilbøyelige til å stemme enn fattige. Det er 31 % rike blant de som har stemt, mens det er 20 % rike blant de som ikke har stemt. Når det gjelder kjønn viser denne undersøkelsen at det er en høyere prosentandel av kvinner som er hjemmesittere, enn som har stemt, men denne forskjellen er ikke signifikant. På variablene om man er norsk, har norsk far og har norsk mor er andelene som har stemt ganske lik. Blant de som har stemt er over 90 % etnisk norske, mens færre enn 85 % er etnisk norske i gruppen med hjemmesittere. Blant hjemmesitterne er det 14,9 % med utenlandske foreldre, mot 2,8 % blant de som har stemt. Dette viser altså at nordmenn stemmer i større grad enn innvandrere. Funnene for alder, utdanning, inntekt og innvandring samstemmer alle med tidligere forskning, og viser at disse er av betydning for stemmegivning. Kjønn blir her unntaket da tidligere forskning har vist at det er en litt større andel av kvinner enn menn som stemmer (Bergh, 2015, s. 185). Min analyse samstemmer ikke med dette, men mitt funn er dog ikke signifikant.

Neste punkt blir å ta stilling til om det er tenkelig at hjemmesittere har andre politiske preferanser, enn de som stemmer. Fra det man vet om hvordan alder, utdanning, inntekt og innvandring henger sammen med stemmegivning vil en rimelig hypotese være at det vil kunne bli noen endringer i det politiske landskapet, men ikke store omveltninger om det hadde vært full valgdeltakelse i Norge.

I Tyskland har de fra 1990-tallet hatt stemmerett for 16-åringer i noen delstater ved kommunevalg, og i en rapport basert på resultater fra disse valgene var et av funnene at ungdom stemmer mer ideologisk og at de er mindre realpolitisk innstilte (Ødegård & Aars, 2011, s. 34). På et generelt nivå ser man at stemmemønstrene hos unge ofte følger de samme strømningene som hos resten av befolkningen (Ødegård & Aars, 2011, s. 64). Dette betyr at selv om unge til en viss grad stemmer mer på partier som det ikke er sannsynlig at vil få regjeringsmakt (i hvert fall ikke uten at det blir koalisjonsregjering), så skiller de seg ikke nevneverdig fra resten av befolkningen. Ved en økning i andelen av unge som benytter seg av

stemmeretten sin er det trolig at noen små partier vil kunne få økt oppslutning. Fra tidligere valg har man sett at de som har lavere utdanning enn gjennomsnittet, ofte stemmer på enten Senterpartiet og FrP (Aardal et al., 2015, s. 255). Det vil derfor være naturlig å tenke seg at de som her svarte at de ikke hadde stemt, ville gått mot disse partiene om de skulle benyttet seg av stemmeretten sin, siden de har litt under videregående utdanning. Inntekt og utdanning er to variabler som ofte henger sammen, og i gjennomsnitt er det slik at personer med høy inntekt også har et høyt utdanningsnivå (Selmer-Andresen, 2017). Om man ser til Høyres velgere vil man se at disse har en høyre gjennomsnittsinntekt, enn hva velgerne til for eksempel Ap har (Bergh & Jenssen, 2015, s. 168). Derfor kan man anta at personer med lav inntekt ikke ville stemt på Høyre, men derimot lent seg mer i samme retning som de med lav utdanning.

Når det kommer til innvandrere er dette en stor gruppe, og det er ulikheter mellom innvandrere fra ulike land, noe som gjør det vanskelig å generalisere. Det er blant annet høyere valgdeltakelse blant personer som kommer fra Vest-Europa, Pakistan og Somalia. Om man skal se helhetlig på innvandrere ser man at de fleste stemmer på partier på venstresiden. Flertallet av innvandrere fra både Asia og Afrika stemmer på Arbeiderpartiet (Kleven, 2017). Stemmeprofilen til personer som kommer fra Vest-Europa ligner på den til den øvrige befolkningen (Kleven & Aalandslid, 2016, s. 26). Et interessant funn når det kommer til innvandrere er at selv om de stemmer på partier på venstresiden, så er ikke dette noe som gjenspeiles i deres holdninger og verdier. Forklaringen på at innvandrere i stor grad stemmer på partier som ligger til venstre i politikken, handler om at disse partiene anses for å ivareta og beskytte minoriteters rettigheter (Bergh, Bjørklund & Aalandslid, 2014, s. 29-30). Om andelen av innvandrere som stemmer øker ville det nok hatt positiv effekt på Arbeiderpartiets oppslutning, men det ville nok ikke ført med seg noen radikale endringer i det politiske landskapet.

5.2. Holdningsvariablene

I dette delkapittelet skal jeg se på resultatene for holdningsvariablenes betydning for stemmegivning. Ingen av variablene viser at gruppen som stemte skiller seg sterkt fra den gruppen som ikke gjorde det. Dette kan tolkes til at det kun er moderate forskjeller mellom de som stemmer og hjemmesitterne. Basert på de sosioøkonomiske kjennetegnene for hjemmesitterne ser man at de trekker mer mot venstresiden, mens om man ser på holdningsvariablene trekker disse mer mot høyresiden. En rimelig hypotese vil nok her også

være at det ikke ville hatt store politiske effekter om det hadde vært full valgdeltakelse i Norge.

Venstre-høyre dimensjonen fungerer som et rammeverk for politikken, og gir et forenklet bilde av den politiske sfæren. De fleste personer har et forhold til denne inndelingen, og selv om forståelsen av denne kan variere mellom land, og over tid, viser meningsmålinger at de aller fleste klarer å plassere seg selv innenfor denne dimensjonen (Jou & Dalton, 2017, s. 1-5). En utfordring når det kommer til en selv plasseringsskala er at man ikke vil kunne vite hva hver enkelt respondent legger i sin plassering (Aardal et al., 2019, s. 55). Gjennomsnittet for både de som stemte, og hjemmesitterne er her over midten mot høyresiden. De som stemte befinner seg mer til høyre enn de som ikke har stemt, men forskjellen mellom de to gjennomsnittene er veldig liten, og den er ikke signifikant.

Syn på inntektsfordeling er en variabel som enkelt kan plasseres innenfor venstre-høyre dimensjonen. Venstresiden ønsker en aktiv stat, som har stor kontroll over økonomien, mens høyresiden ønsker mindre statlig innblanding, og færre restriksjoner (Jou & Dalton, 2017, s. 7). Midtpunktet for holdningsvariabelen for inntektsfordeling er på 2,5, og gjennomsnittet av begge gruppene befinner seg under dette. Hjemmesitterne ønsker mindre innblanding fra staten når det kommer til omfordeling av inntekt, noe som kan tyde på at de ville stemt på partier som befinner seg på høyresiden, men ei heller dette funnet er signifikant.

Klima er noe som opptar en stor del av den norske befolkningen, og det er mange som ser på dette som en av de viktigste utfordringene landet står overfor fremover. Med unntak av Frp framstiller alle de andre norske partiene seg som klimavennlige (Gloppen & Rakner, 2015, s. 248-252). Det partiet som helt klart har den tydeligste miljøprofilen er MDG, og blant deres velgere er det stor enighet om at vern skal prioriteres over vekst. Vern-vekst dimensjonen handler om økonomisk vekst sett opp mot miljøvern. Rødt, SV og Venstres velgere gjør også den samme prioriteringen som MDG sine, men blant deres velgere er det et større sprik i ønsket grad av vern (Aardal et al., 2019, s. 54-62). Begge gruppene i min analyse befinner seg også under midtpunktet for variabelen om holdning til miljøet. Lave summer på denne variabelen indikerer at man er opptatt av miljøet, og resultatet her tyder på at hele befolkningen er opptatt av miljøet, men de som stemmer litt mer enn hjemmesitterne. Gloppen og Rakner (2015) argumenterer for at miljø er en valensak, noe som universelt oppleves som enten positivt eller negativt av befolkningen. Siden miljø er en tematikk som «alle» er for, vil det ikke bli en sterk politisk skillelinje (s. 252-253). Derfor er det trolig at de

som har dette som sin viktigste sak vil stemme på MDG, men for de fleste vil det ikke være denne saken som er avgjørende for valget.

I Norge er det ingen tvil om at Krf har de mest religiøse velgerne på den religiøs-sekulære aksene (Aardal et al., 2019, s. 63-64). Spørsmål om homofili vil i stor grad kunne plasseres på denne aksene. På variabelen for syn på homofili vil høye summer indikere at man er kritisk til, og har et negativt syn på homofili. De som har stemt er mindre kritiske enn hva de som ikke har stemt er, men begge gruppene har nokså lave verdier, som betyr at ingen av dem er spesielt kritiske til homofili. Den norske befolkningen er nokså liberal og sekulær (Aardal et al., 2019, s. 65), og det er derfor ikke et overraskende funn. Dette vil ikke være en avgjørende sak for de aller fleste når det kommer til stemmegivning.

Innvandring er noe som har preget Vest-Europa siden etterkrigstiden, og anti-immigrasjon er et stridstema som har blitt brukt av partier på høyresiden for å øke sin oppslutning.

Høyresiden oppfattes som «tøffere» og mer restriktive i innvandringsspørsmål, og det er de som har sakseierskap til denne saken (Alonso & Claro de Fonseca, 2011, s. 864-867). I Norge er det Frp som har sakseierskap når det kommer til innvandringsspørsmål, og dette er noe som har vært viktig i norske valg siden slutten av 1980-tallet. Det er en sak som har holdt seg stabil siden den først kom inn i det politiske landskapet, og det gjelder også for enkeltpersoners holdninger til innvandring (Jenssen & Ivarsflaten, 2019, s. 132-135).

Verdiene for indeksen for holdning til innvandring går fra 3 til 12, og midtpunktet for denne ligger da på 7,5, noe gjennomsnittet til begge gruppene befinner seg under. Høye summer på indeksen betyr at man er svært kritisk til innvandring. Her viser det seg at hjemmesitterene er mer kritiske til innvandring, enn de som stemmer. Dette kan indikere at de ville stemt på partier på høyresiden om de skulle benytte seg av stemmeretten sin. Variabelen som tar for seg respondentenes syn på konsekvenser av innvandring, er den holdningsvariabelen der de to gruppene skiller seg mest fra hverandre, og her er forskjellen på 1,58. Hjemmesitterne har et mer negativt syn på innvandring. Om andelen av hjemmesittere i denne gruppen hadde minsket er det trolig at det kunne ført til en liten økning i oppslutningen til høyresiden.

6.0. Konklusjon

For å svare på spørsmålet om det ville hatt effekt på det politiske landskapet med full valgdeltakelse i Norge, har jeg i denne oppgaven ved hjelp av t-tester sammenlignet de som stemmer og hjemmesitterne på flere relevante variabler. Funnene viser tydelige forskjeller mellom disse gruppene. Ved å sette dette sammen med tidligere forskning på hvordan ulike

grupper i samfunnet stemmer, konkluderer jeg med at full valgdeltakelse kan ha effekter på politikken. Hjemmesitterne har lavere sosioøkonomisk status, og innvandrere benytter stemmeretten sin mindre enn nordmenn, noe som kan tilsi at de ville stemt på venstresiden. Når det gjelder holdninger så befinner de seg mer mot høyre i politikken, og ønsker mindre statlig innblanding i økonomien. De er også mer kritiske til homofile og bryr seg mindre om miljøet enn de som stemmer. Den norske befolkningen skårer generelt sett lavt på begge disse punktene som vil si at de er opptatte av å verne om miljøet og lite kritiske til homofili. Dette vil bety at for de fleste så vil verken miljø eller homofili være avgjørende saker for valg av parti. Det som viste seg å gjøre størst utslag i min analyse når det kommer til holdningsvariabler var synet på innvandring, og det er her hjemmesitterne skiller seg mest fra de som stemmer.

Funnene i min analyse tyder ikke på at det ville ført til store endringer om det hadde vært full valgdeltakelse. Det betyr at forskjellene mellom de som stemmer og hjemmesitterne ikke er veldig store. Dette faller sammen med det Highton og Wolfinger (2001) konkluderer med i sin tekst, om at selv om det er noen grupper som er overrepresentert blant hjemmesitterne så er dette en mangfoldig gruppe. Menneskers kompleksitet gjør det vanskelig å si med sikkerhet hva hjemmesitterne ville ha stemt. Holdningsvariablene som er tatt med i denne analysen tyder på at hjemmesitterne ville stemt på høyresiden. Når det kommer til de sosioøkonomiske variablene er resultatet litt mer splittet: en økning av stemmer fra personer med lav utdanning og inntekt kunne vært positivt for partier som FrP og Senterpartiet, og hadde andelen av innvandrere som stemte økt ville dette trolig vært positivt for Arbeiderpartiet. Det vil altså ikke være et parti eller en side som vil bli den klare vinneren om det i Norge hadde vært full valgdeltakelse.

Litteraturliste

- Aardal, B., Bergh, J. & Karlsen, R. (2015). Hvorfor stemmer velgerne som de gjør? I B. Aardal & J. Bergh (Red.), *Valg og velgere. En studie av stortingsvalget 2013* (s. 247-265). Oslo Cappelen Damm Akademisk.
- Aardal, B., Bergh, J. & Haugsgjerd, A. (2019). Politiske stridsspørsmål, ideologiske dimensjoner og stemmegivning. I J. Berg & B. Aardal (Red.), *Velgere og valgkamp. En studie av stortingsvalget 2017* (s. 44-80). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Alonso, S. & Claro da Fonseca, S. (2011). Immigration, left and right. *Party Politics*, 18(6), 865-884. Hentet fra <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1354068810393265>
- Bengtsson, Å. (2008). *Politiskt Deltagande*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergh, J. & Christensen, D. A. (2019). Sporadiske velgere eller permanente hjemmesittere?: Om sosiale forskjeller i valgdeltakelsen og velgermobilisering. I J. Berg & B. Aardal (Red.), *Velgere og valgkamp. En studie av stortingsvalget 2017* (s. 223-236). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Bergh, J. (2015). Generasjon Utøya? Politisk deltakelse og engasjement blant ungdom. I B. Aardal & J. Bergh (Red.), *Valg og velgere. En studie av stortingsvalget 2013* (s. 180-200). Oslo Cappelen Damm Akademisk.
- Bergh, J. & Aardal, B. (2019a). En samlet modell for stemmegivning. I J. Berg & B. Aardal (Red.), *Velgere og valgkamp. En studie av stortingsvalget 2017* (s. 237-254). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Bergh, J. & Aardal, B. (2019b). Stortingsvalget 2017 – borgerlig valgseier, men velgerne går mot venstre. I J. Berg & B. Aardal (Red.), *Velgere og valgkamp. En studie av stortingsvalget 2017* (s. 11-26). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Bergh, J., Bjørklund, T. & Aalandslid, V. (2014). Høyrebølge blant innvandrere, men flertallet velger Arbeiderpartiet. *Samfunnsspeilet*, 28(3), 26-30. Hentet fra https://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/_attachment/182668
- Bergh, J., Christensen, D. A. & Matland, R. (2018). *Voter Mobilisation in a High-Turnout Context: Get Out the Vote Experiments in the 2017 Norwegian Parliamentary Election* (Rapport 2018:7). Hentet fra

https://www.regjeringen.no/contentassets/8c3db2064be7471499d407bd90e2d99b/23370_rapport_7-18_web.pdf

- Bergh, J. & Jenssen, A. T. (2015). Økonomiens politiske betydning i «verdens rikeste land». I B. Aardal & J. Bergh (Red.), *Valg og velgere. En studie av stortingsvalget 2013* (s. 154-179). Oslo Cappelen Damm Akademisk.
- Blais, A. (2007). Turnout in Elections. I R. J. Dalton & H-D. Klingemann (Red.), *The Oxford Handbook of Political Behavior* (s. 621-635). Oxford: Oxford University Press.
- Blais, A. & Dobrzynska, A. (1998). Turnout in Electoral Democracies. *European Journal of Political Research*, 33, 239-261. Hentet fra https://www.researchgate.net/publication/316674814_Turnout_in_Electoral_Democracies
- Brady, H. E, Verba, S. & Schlozman, K. L. (1995). Beyond Ses: A Resource Model of Political Participation. *The American Political Science Review*, 89(2), 271-294. Hentet fra https://www.jstor.org/stable/2082425?seq=1#metadata_info_tab_contents
- Downs, A. (1957). An Economic Theory of Political Action in a Democracy. *Journal of Political Economy*, 65(2), 135-150. Hentet fra https://www.jstor.org/stable/1827369?seq=1#metadata_info_tab_contents
- ESS. (2017). ESS Round 8 (2016/2017) Questionnaires NO. Hentet fra https://www.europeansocialsurvey.org/docs/round8/fieldwork/norway/ESS8_questionnaires_NO.pdf
- European Social Survey Cumulative File, ESS 1-8 (2018). Data file edition 1.0. NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway - Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. doi:10.21338/NSD-ESS-CUMULATIVE
- Evans, J. A. (2004). *Voters & Voting: An Introduction*. London: Sage Publications.
- Gloppen, S. & Rakner, L. (2015). Norske klimaparadokser. *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*, 31(3), 246-255. Hentet fra https://www.idunn.no/nst/2015/03/norske_klimaparadokser
- Gray, M. & Cual, M. (2000). Declining Voter Turnout in Advanced Industrial Democracies, 1950 to 1997: The Effects of Declining Group Mobilization. *Comparative Political*

- Studies*, 33(9), 1091-1122. Hentet fra
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0010414000033009001>
- Haugsgjerd, A., Karlsen, R. & Aalberg, T. (2019). Velgere i valgkamp – forsterkes politiske forskjeller? I J. Berg & B. Aardal (Red.), *Velgere og valgkamp. En studie av stortingsvalget 2017* (s. 81-102). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Highton, B. & Wolfinger, R. E. (2001). The Political Implications of Higher Turnout. *British Journal of Political Science*, 31(1), 179-192. Hentet fra
https://www.jstor.org/stable/3593280?seq=1#metadata_info_tab_contents
- Jenssen, A. T. & Ivarsflaten, E. (2019). Innvandringsvalget 2017. I J. Berg & B. Aardal (Red.), *Velgere og valgkamp. En studie av stortingsvalget 2017* (s. 131-155). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Jou, W. & Dalton, R. J. (2017). Left-Right Orientations and Voting Behavior. *Oxford Research Encyclopedia, Politics*. Hentet fra
<https://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-e-9780190228637-e-581>
- Kleven, Ø. (2017, 4. september). Lavere deltakelse blant innvanderne. Hentet fra
<https://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/lavere-deltakelse-blant-innvanderne>
- Kleven, Ø. (2019a, 6. februar). Hver tredje med lite utdanning sitter hjemme i valg etter valg. Hentet fra <https://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/hver-tredje-med-lite-utdanning-sitter-hjemme-i-valg-etter-valg>
- Kleven, Ø. (2019b, 4. februar). Lav valgdeltakelse blant unge voksne. Hentet fra
<https://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/lav-valgdeltakelse-blant-unge-voksne>
- Kleven, Ø. & Aalandslid, V. (2016). Ap står støtt blant innvandrere fra sør. *Samfunnsspeilet*, nr. 3/2016, 25-30. Hentet fra https://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/_attachment/280791
- Lijphart, A. (1997). Unequal Participation: Democracy's Unresolved Dilemma. *The American Political Science Review*, 91(1), 1-14. Hentet fra
https://www.jstor.org/stable/2952255?seq=1#metadata_info_tab_contents

- Pacek, A. & Radcliff, B. (1995). Turnout and the Vote for Left-of-Centre Parties: A Cross-National Analysis. *British Journal of Political Science*, 25(1), 137-143. Hentet fra https://www.jstor.org/stable/194180?seq=1#metadata_info_tab_contents
- Piurko, Y. Schwartz, S. H. & Davidov, E. (2011). Basic Personal Values and the Meaning of Left-Right Political Orientations in 20 Countries. *Political Psychology*, 32(4), 537-561. Hentet fra <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1467-9221.2011.00828.x>
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (3.utg.). Bergen: Fagbokforlaget
- Selmer-Andresen, I. (2017, 16. august). De med høy inntekt stemmer oftere. Hentet fra <https://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/de-med-hoy-inntekt-stemmer-oftere-ved-valg>
- Thomassen, J. (2007). Democratic Values. I R. J. Dalton & H-D. Klingmann (Red.), *The Oxford Handbook of Political Behavior* (s. 418-434). Oxford: Oxford University Press.
- Ødegård, G. & Aars, J. (2011). *Ungdom, valgdeltakelse og stemmerett: En kunnskapsoversikt* (Rapport 2011:4). Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/krd/vedlegg/komm/rapporter/2011/vr_2011_4.pdf

Vedlegg

Vedlegg 1: Korrelasjonsanalyse og Cronbachs alfa for holdning til innvandring indeksen

Variabel	Personer med samme hudfarge og etniske tilhørighet	Personer med annen hudfarge og etniske tilhørighet	Personer fra fattige land
Personer med samme hudfarge og etniske tilhørighet	1,000		
Personer med annen hudfarge og etniske tilhørighet	0,679	1,000	
Personer fra fattige land	0,568	0,789	1,000

Cronbachs alfa	0,864
-----------------------	-------

Vedlegg 2: Korrelasjonsanalyse og Cronbachs alfa for syn på konsekvenser av innvandring indeksen

Variabel	Positivt eller negativt for norsk økonomi	Beriket eller undergravet norsk kultur	Forbedret eller forverret levekårene i Norge
Positivt eller negativt for norsk økonomi	1,000		
Beriket eller undergravet norsk kultur	0,561	1,000	
Forbedret eller forverret levekårene i Norge	0,566	0,610	1,000

Cronbachs alfa	0,803
-----------------------	-------

